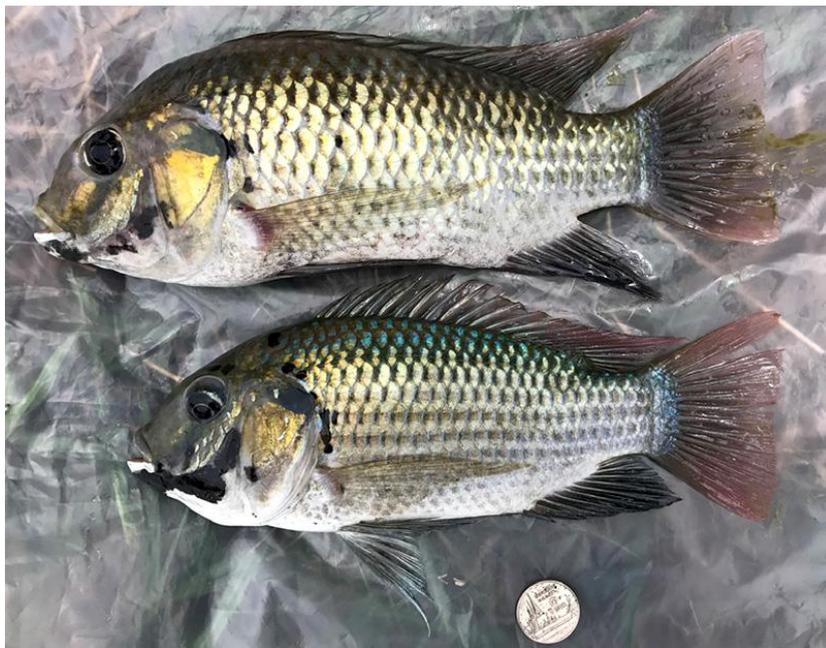

ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ปลาหมอคางดำ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพ
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ผลกระทบของปลาหมอคางดำต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำ
รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รหัสวิชา ว23102 ภาคเรียนที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ปลาหมอคางดำ (*Sarotherodon melanotheron* Ruppell) เป็นปลาในวงศ์ Cichlidae วงศ์เดียวกับปลานิล หมอเทศ หมอสีต่าง ๆ มีถิ่นกำเนิดจากแอฟริกาตะวันตก อาศัยอยู่ได้ทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย มีลักษณะคล้ายปลาหมอเทศ ผสมพันธุ์วางไข่ได้ตลอดทั้งปี โดยกิจกรรมการผสมพันธุ์อาจจะลดลงในช่วงที่มีฝนตกหนัก มีกระแสน้ำแรง และมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรวดเร็ว ปลาหมอคางดำสมบูรณ์เพศและวางไข่ได้รวดเร็ว แม่ปลา 1 ตัว ให้ไข่ได้ประมาณ 50–300 ฟอง หรือมากกว่า ขึ้นกับขนาดของแม่ปลา การฟักไข่ของปลาหมอคางดำใช้เวลาฟักประมาณ 4–6 วัน พ่อปลาคาดูแลลูกปลาด้วยการอมไว้ในปากนานประมาณ 2–3 สัปดาห์

ปลาหมอคางดำกินทั้งพืช สัตว์ แพลงก์ตอน ลูกปลา ลูกหอยสองฝา รวมถึงซากของสิ่งมีชีวิตเป็นอาหาร นอกจากนี้ยังชอบกินลูกกุ้งทะเล โดยเฉพาะกุ้งกุลาดำ กุ้งขาวแวนนาไม และกุ้งแชบ๊วย รวมถึงลูกปลาวัยอ่อน ปลาหมอคางดำมีลำไส้ที่ยาวกว่าลำตัวถึง 4 เท่า มีระบบย่อยอาหารที่ดี ย่อยกุ้งได้ภายในระยะเวลาไม่ถึง 30 นาที เป็นสาเหตุว่าทำไมปลาหมอคางดำถึงมีความต้องการอาหารอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับนิสัยค่อนข้างดุร้ายถ้าเทียบกับปลาหมอเทศ

ด้วยความที่ปลาหมอคางดำแพร่พันธุ์เร็วมากและกินสัตว์น้ำตัวอ่อนทุกชนิด หากหลุดเข้าไปในบ่อเลี้ยงกุ้งหรือบ่อเลี้ยงปลาของเกษตรกร กุ้งกับปลาเลี้ยงจะถูกปลาหมอคางดำกินจนหมดบ่อ จนผู้เลี้ยงได้รับความเดือดร้อน สร้างความเสียหายนับพันล้านบาท ยังไม่รวมงบประมาณจากทางราชการที่ต้องนำมาแก้ไขปัญหาอีก สำหรับต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เริ่มต้นที่มีการนำปลาหมอคางดำเข้ามาทดลองเลี้ยง เพื่อหวังพัฒนาพันธุ์ปลานิลให้มีคุณภาพเพื่อการเลี้ยงดีขึ้น แต่ปรากฏว่าปลาหมอคางดำกลับเป็นปลาที่มีเนื้อแข็งหยาบ มีเนื้อน้อยกว่า ก้าง ใช้ประโยชน์ทางการค้าไม่ได้ เจ้าปลานี้เกิดหลุดรอดลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ จนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศมาจนถึงปัจจุบันนี้

ปลาหมอคางดำแพร่พันธุ์และกระจายไปได้เร็วทั้งในน้ำจืด น้ำกร่อย และทะเล ปัจจุบันพบว่าระบาดใน 17 จังหวัดชายฝั่งรอบอ่าวไทย และจังหวัดนครปฐม ราชบุรี ไปไกลสุดถึงอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา แล้ว และคืบกระเบน จังหวัดจันทบุรี คาดว่าน่าจะไปถึงสิงคโปร์ในอีกไม่เกิน 3 ปี และไม่เกิน 10 ปีคงแพร่พันธุ์ผ่านฝั่งทะเลอันดามันไปยังพม่า ถึงกลุ่มแม่น้ำคงคา และอีกด้านก็น่าจะไปถึงชายฝั่งเวียดนาม

ตั้งแต่ปลานี้แพร่พันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ พบว่าทำความเสียหายนับพันล้านบาท ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องแบกรับโดยเกษตรกรบ่อกุ้ง ชาวประมงพื้นบ้าน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ แต่ยังไม่เห็นผู้ที่เป็นต้นเหตุออกมารับผิดชอบอะไรเลย

ณ วันนี้ กรมประมงและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำปัญหานี้เป็นวาระแห่งชาติ และดำเนินการกำจัดอย่างเร่งด่วนร่วมกับภาคเอกชนด้านผลิตสัตว์น้ำและชาวประมง การกำจัดอย่างเจาะจงชนิดและบ้ำคลั่ง น่าจะเป็นหนทางเดียวที่จะหยุดยั้งภาวะคุกคามของปลาหมอคางดำต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ การกำจัดที่ว่าคือ “จับมาหม่า” แม้รสชาติของปลาชนิดนี้คือแค่พอกินได้ก็ตาม จึงต้องอาศัยคนทำเป็น เพื่อกำจัดให้หมดให้สิ้นจากแหล่งน้ำธรรมชาติบ้านเรา ปัจจุบันก็มีการนำปลาหมอคางดำไปทำเป็นเมนูต่าง ๆ เช่น ขนมจีนน้ำยาปลา ข้าวเกรียบ รวมทั้งแปรรูปเป็นน้ำปลา และน้ำหมักชีวภาพ

ที่มา : บทความเรื่อง ปลาหมอคางดำ บทเรียนของปลาต่างถิ่นเพื่อธุรกิจการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดย ดร.ชวลิต วิทยานนท์, นิตยสารสาระวิทย์ โดย สวทช. จาก

<https://www.nstda.or.th/sci2pub/sarotherodon-melanotheron-ruppell/>

